

КАМЕНОТ ВО МУСЛИМАНСКАТА ИДЕОЛОГИЈА И ВО НАРОДНАТА ТРАДИЦИЈА НА МУСЛИМАНИТЕ ВО МАКЕДОНИЈА

Кога зборуваме за културата, ние всушност зборуваме за идеите кои ги оформуваат перцепциите кон светот што нè опкружува. Како луѓето ќе гледаат на природата во голема мера зависи од културната средина, општествено-економските услови, идеолошките, верски и јазични рамки.

Овој прилог има за цел да го прикаже каменот и практиките поврзани со него, не само во рамките на исламската идеологија - преку Куранот, туку и во рамките на актуелната народна традиција на муслиманите во Македонија. Овој прилог не претендира да ги исцрпи сите аспекти поврзани со ова прашање, туку да ги прикаже модификациите кои култот кон каменот ги доживеал, под влијание на „новите“ религиозни разбирања во свеста на верниците, односно ќе се занимаваме со начините преку кои се „осмислува“ неговата симболика.

Култот кон каменот како и обредите поврзани со него се карактеристични за верувањата на народот уште пред примањето на исламот. Ваквата обредност се раскажува и во Куранот.¹ Имено, во него се наведува: „Киповите - тоа е камен што многубошците го делкале, го величеле и го ставале за обожување за да му се приближат. Сето тоа е грев што го разубавува шџтанот.“² Обожувањето на киповите во исламот, се третира како верување во неверување.³

Она што е карактеристично за исламската идеологија и кое преовладува во Куранот – „Голема книга која е од Алах“ е апсолутизација на Бог на кого се гледа како на апсолутен господар на сè што постои.

Сите битија во космосот се во сопственост на Алах, а тој ја одржува и чува својата креација. Согласно со ова, Алах се јавува како

¹ Зборот доаѓа од арапски и значи читање, читанка, го содржи според муслиманската легенда, божјиот збор напишан на небо и објавен на Мухамед со посредство на Габриел (А. Donini, Pregled povijesti religija, Zagreb, 1964, str.140) Во анализите кои следат ќе го користиме изворот: „Краток коментар на Куранот“, второ издание, Логоса, Скопје, 2007. Овде Куранот се идентификува со знаење, помош и радосни вести, наведено дело, стр.16

² Куран, Сура Ел - Маиде, ајет 90

³ Куран, Сура Ел - Бекара, ајет 109

создател на киповите (каменот), кои „народот му ги здружува во обожувањето.“⁴

Неговата величина над каменот можеме да ја следиме во текстот од Сурата Ел-Исра, ајет 50, каде се вели: „Бидете камен или железо по силата и моќта - ако можете да бидете тоа - Алах ќе ве врати онака како што ве почна...Тие не се ништо за Алах“.

Понатаму, каменот се претставува како предмет кој е поврзан со водата. Тој се шири и пука сè додека не избис вода, па така настануваат непресушни реки. Има и такви камења кои се кршат и дробат, па од нив избиваат извори и потоци, а има и такви камења кои се ронат од високи ридови, плашејќи се од Алаховата големина и Неговата величина.“⁵

Каменот е предмет во природата од кој потекува вода, благодарение на Алаховото посредство. Во Сурата Ел Бекара, во ајет 60, по молбата на Муса за гасење на жедта кај неговиот народ, Алах му рекол да удри со стап по каменот, по што од него потекле дванаесет извори, во согласност со бројот на племињата, со проглас дека секое племе има свој извор.⁶

И покрај тоа што официјалниот ислам застанува против верувањата на луѓето поврзани со каменот,⁷ сепак населението нив ги толерира, а обредите на каменот ги практикува. Важно е само да се посвети ибадет⁸ (побожност) единствено на Алах. Значи претходните „невернички“ работи ќе бидат простени, ако понатаму човекот оди со верба во Алах како еден и единствен. Еве на што се темели нашата констатација:

Според Куранот, невидливиот свет во кој се верува, може да се дознае само со посредство на Алаховата објава доставена до неговите

⁴ Куран, Сура Ел Ен Ам, ајет 81

⁵ Куран, Сура Ел Бекара, ајет 74

⁶ Истото се споменува и во Сура Ел-Араф, ајет 160

⁷ За исламот, камен во вистинска смисла на зборот е Црниот камен од Каба, во Мека. Го нарекуваат десна божја рака (уamîn Allâh). Верникот се заколнува на верност ставајќи ја раката на овој камен, бакнувајќи ја. Овој чин се нарекува istilâm (постигнување сојуз). На денот на воскресението, овој камен ќе сведочи во полза на верните кои дошле како поклоници. (Ж, Шевалие, А, Гербран, Речник на символите, митови, соништа, обичаи, гестови, облици, ликови, бои, броеви, Табернакул, Скопје, 2005, стр. 448)

⁸ Ја користевме чистата исламска терминологија, која според авторот на преводот на Куранот (наведено дело) е одомакена во животот на муслиманите во Македонија. Според него, таа го губи своето значење во преведена форма. Оттука, термините како намаз, хаџ и сл. за муслиманите претставуваат своевидни институции и како такви, ним им се попознати.

пејгамбери⁹. Пејгамберот не е во можност да донесе муџиза (натприродно дело) што ја сака неговиот народ, освен со одобрение на Алах.¹⁰

„Она што е на небесата, она што е на земјата и она што е меѓу нив и она во земјата е негово, во поглед на создавање, владеење и управување“.¹¹ Во истата Сура, во 50. ајет, на Алах се гледа како на господар кој на „секој предмет му даде соодветна природа, убава форма, а потоа секое суштество го упати да се користи со она што Алах го создаде за него.“

Карактеристично за луѓето со муслиманска вероисповед е посетата на камења кои претставуваат гробови на шејхови. Вакавата пракса е многу изразена и таа дури е фузионирана со некои култни камења.

Шејхот, според исламот е оној кој се јавува како учител на останатите, за се што е поврзано со исламот и **светата** книга – Куранот, и кој управува со храм - теќе. Од друга страна пак, шехидот е човек кој умрел на Алаховиот пат. Во обраќањето на Мухамед, Алах вели: „Не мисли - о, Мухамед дека се мртви оние кои загинаа на Алаховиот пат, дека тие не чувствуваат ништо. Не, тие се живи и го живеат задгробниот живот во соседство со својот господар заради што се борса и погинаа на Неговиот пат.“¹²

Гробовите на овие луѓе, како што ќе видиме во понатамошната анализа се места кои муслиманите особено ги почитуваат и посетуваат. Еве како исламот се обидува да ја спречи таа пракса на верниците:

„Пејгамберот¹³ забрани гробовите на пејгамберите и добрите луѓе да бидат прифаќани за месциди (место за клањање, џамија) од страна на луѓето. Го проколна оној кој ќе направи такво нешто во своите последни препораки до својот народ. Пејгамберот исто така забрани да се гради нешто над гробовите, да се гипсира и да се пишува на нив, бидејќи тоа е прекумерност која доведува до обожување на оние кои се во нив.“¹⁴ Исто така според Куранот, забрането е да се прават споменици и да се градат турбиња над гробови, бидејќи тие со текот на времето ќе станат места на обожување од страна на „незнајковците“¹⁵

⁹ Куран, Сура Ел Бекара, ајет 3

¹⁰ Куран, Сура Ер Рад, ајет 38

¹¹ Куран, Сура Та ха, ајет 6

¹² Куран, Сура, ајет 169

¹³ Пејгамберот е божји пратеник кој е должен да ги каже јасните ајети за вистината и лагата и кој го чисти народот од нечистотијата на многубоштвото и неморалот. (Куран, Сура Ел – Бекара, ајет 151)

¹⁴ Куран, Сура Ел Кехф, ајет 21

¹⁵ Куран, Сура Нух, ајет 21 - 25

Во врска со овие гробови, кај муслиманското население постојат различни верувања, манифестирани како обреди во контекст на барање помош од силите кои во нив престојуваат. Некаде тие се јавуваат како доминантни култни места (Текија)¹⁶, а некаде како помошни симболи на симболиката која ја носи каменот (Вртскица)¹⁷.

И покрај забраната од официјалниот ислам, верувањата поврзани со ваквите култни камења продолжиле да egzистираат до денес.

Да го анализираме примерот со турбето лоцирано во текето во скопската населба Топаана, каде се сместени гробовите на основачот на текето Вафа Баба и трите последователни шејхови. И покрај тоа што сите се наоѓаат во една просторија, посетителите акцентот го ставаат на гробот на Вефа Баба. Тој се толкува како симбол на заштита од „голем човек“. Му се укажува почит за да биде „милостив“ кон посетителот, зашто како основач на текето, луѓето го почитуваат како човек кого го почитувале нивните татковци, тој е човекот кој ја ширел верата, ја толкувал и го утврдил нејзиното средиште.¹⁸ Населението верува дека магиските својства каменот ги добива благодарение на шејхот кој во него се наоѓа. Ваквиот став на посетителите е спротивен на исламскиот шеријат: „*Од мртв човек ништо не може, ни да ти помогне, ни да ти наштетти, макар бил не знам каков светец*“. На прашањето зошто е тогаш ставен во рамките на просторија која муслиманите ја нарекуваат турбе, информаторот вели: „*Гробот се заштитува од животни да не го оштетат и од човек да не го оскверни. Има разни турбиња, отворено турбе, дигнато само едно метро, за да не може да се направи лошо....*“

¹⁶ Се наоѓа на средсело, обграден со ограда изработена во поново време. Има долгиавесто правоаголна форма, вертикално поставена. Тоа е место каде некогаш се собирале дервишите. Овој камен е тесно поврзан со уште еден – кој всушност е надгробна плоча лоцирана кај старите турски гробишта во истоименото село. Тоа е централен надгробен споменик, од чија десна страна има камена плоча вкопана во земја на која уште „од турско“ стојат четириесет камчиња. (Д. Поповска, Светите камења во македонската народна религија и обредна пракса, Селектор, Скопје, 2009, стр. 44) Главниот надгробен споменик според некогашните верувања нотирани од Филиповиќ, е место на кое е закопан шехидот Караца Амет Султан. Денес преданието е видоизменето. (повеќе во Д. Поповска, Култната функција на каменот во религиите во Македонија, докторска дисертација одбранета на Институтот за национална историја – Скопје, Скопје, 2010)

¹⁷ Каменот наречен Шпела (Пештера) во селото Вртскица - Скопско е тесно поврзан во рамките на обредната активност, со текето кое се наоѓа во селото, поточно со гробот на шејхот. Повеќе во: Д. Поповска, Култната функција..., Скопје, 2010

¹⁸ Д. Поповска, Култната функција..., стр. 184-186

Од кабуриите (гробовите) не бараме да лечат.¹⁹ Сепак, населението практикува легнување на гробот, негово бакнување, допирање, се со цел да се обезбеди успешна постапка. Иако сето тоа е во спротивност со шеријатските прописи, образложението на актуелниот шејх се сведува на: „ама тоа останало“.

Посебна светост им се припишува на гробовите на дервишите. Улогата на дервишите во исламизацијата на населбите во Македонија била голема. Првите основачи на дервишките редови во Македонија доаѓаат или како освојувачи или пак, во одредени групи од подалечни центри.²⁰ Познати се нивните прогони по заповед на султанот Мурат IV. По погубувањето, дервишите станувале маченици со светителски ореол.²¹

Култовите се често поврзани со водата. Така култот кон каменот во народната традиција е поврзан и со култот кон водата.

Исламот ја истакнува очистувачката функција на водата и неа ја третира како извор на животот. „Немаше ни дожд, ни небо, ниту вегетација²² од земја, па ги одделивме со нашата моќ. Од небо пуштивме дожд, а од земја извадивме вегетација. А, од вода пак создадовме сè што е живо,²³“ се вели во Куранот. Во Сурата Ен Нур, ајет 45, повторно се укажува на водата како создавач: „Алах теала од вода го создаде се она што оди по земјата. Водата е основа на неговото создавање.“

Водата е средство за ритуално прочистување. Молитвата може да се изведе како што треба само ако верникот е во состојба на ритуална чистота. Очистувачката функција на водата се поврзува со истата функција на земјата.²⁴ Така во случај на недостаток од вода, на верниците им се препорачува „чистење“ со земја: „тогаш пристапете на

¹⁹ Информатор: Ајдин Алкриза, роден 1958 година во Скопје, актуелен шејх во текето. Разговорот е извршен во мај, 2010 година.

²⁰ Галаба Паликрушева, Преданијата за дервишките редови кај Турците и Македонците, Македонски фолклор, год. XXIX, бр. 56-57, Скопје, 2001, стр. 7-11

²¹ Истиот

²² Вегетацијата е исто така дело на Алах. Таа е доказ за неговата совршена моќ и милост за луѓето. (Куран, стр.140)

²³ Куран, Сура Ел Енбија, ајет 30

²⁴ Идентификацијата на земјата со жената - мајка, односно со плодноста ја среќаваме во Куранот каде се вели: „Вашиите жени се место во кое садите...“, (Сура Ел – Бекара, ајет 223), а потоа - со желбата на Алах се раѓаат деца. „Он е единствен кој ве создаде во утробите на вашите мајки, како што сака, машки или женски, убави или грди, среќни или несреќни.“ (Сура Али Имран, ајет 6) Жената не останува трудна и не раѓа без знаењето на Алах. (Сура Фатир, ајет 11)

чиста земја и допрете ги вашите лица и раце (земете тејеммум).²⁵ Тејеммумот ја заменува водата во врска со чистотата и е олеснителна околност да се надополни благодестот, зашто Алах ги сака чистите.²⁶

Куранот ја смета за благословена и водата која паѓа од небото и неа ја третира како божји знак. Значењето на дождот кој паѓа од небесата, се јавува благодарение на Алах, па со него се оживува земјата и таа станува зелена, се разубавува, а претходно таа била пуста, без вегетација.²⁷

Убавината на рајските градини во Куранот меѓу другото е и во присуството на потоци со живи води и извори.²⁸

Ваквото значење на водата е пренесено и во народната традиција.²⁹ Имено, спојувањето на каменот со водата е најчесто застапено во магиската презентација на моќ од каменот. Водата поседува моќ на очистување, регенерација, не само во архаичните верувања, туку ваквата функција на водата преминала и во исламот³⁰.

На култот кон каменот се надоврзува и култот кон Месечината³¹, Сонцето, раѓањето³², смртта³³ итн.

²⁵ Сура Ен Ниса, ајет 43 (Создавањето на човекот според Куранот почнува од земја, со создавањето на „вашиот бабо Адем од неа“ (Сура Худ, ајет 61)

²⁶ Куран, Сура Ел Маиде, ајет 6

²⁷ Куран, Сура Ел – Бекара, ајет 164

²⁸ Ваквото разбирање на рајот се среќава низ целиот Куран.

²⁹ Во врска со ваквата традиција на населението, види повеќе во Д. Поповска, Култната функција..., стр.140-145.

³⁰ Култот кон водата и кај муслиманското население потекнува уште од времето на нивната предисламска практика. Севим Пиличкова, За некои болести и верувањата за нив одразени во народните приказни од СР Македонија, Македонски фолклор, год. XVII, бр.33, Институт за фолклор „Марко Цепенков“- Скопје, Скопје, 1984 стр.170 (Авторот наведува дека ваквиот култ кај турското население датира од времето на шаманизмот, според кој, планините, езерата, изворите (земјата - водата) се живи предмети со свои претставници – богови).

³¹ Поврзаноста на посетата на каменот со месечевите мени е главно карактеристика кај култните камења лоцирани во села каде живее муслиманско население. Месечината е симбол на биолошкиот ритам: расте, се смалува и исчезнува. Таа е израз на бесконечна периодичност. Во исламот постојат два календара, еден соларен за потребите на земјоделството, а другиот лунарен, од религиозни причини, бидејќи месечината е регулатор на канонскиот чин. И самиот Куран користи лунарна симболика. (Ж. Шевалис, А. Гербран, наведено дело, стр. 646.

³² Алах е тој што ги создава луѓето во утробите на нивните мајки, како што сака, машки, женски, убави или грди, среќни или несреќни. (Куран, Сура Али Имран, ајет 6)

³³ „Секој умира со одобрението и одлука на Алах“ (Куран, Сура Али Имран, ајет 145).

Месечината во Куранот, исто како и Сонцето е еден од знаците на Алаховата моќ. Тие се дело на Алах и се движат по своите орбити со негова одлука.³⁴ Алах е тој кој одредил Сонцето да изгрева,³⁵ а Месечината да огрева. Овие небески тела му оддаваат почит на својот создател, а тој ги потчинил на луѓето: Месечината за да го мери времето, со помош на нејзините мени, и тоа месеците и годините, а по Сонцето луѓето да ги знаат деновите.³⁶

За повеќето реципиенти од особена важност е посетата на каменот вечерта во четврток спрема петок. И покрај тоа што верниците ги посетуваат култните камења и во други денови, овој термин особено се истакнува како погодно време за комуникација. Исто е времето во кое се собирале дервишите за молитва. Во петок според исламските закони се извршува намаз, со што на верникот му се простуваат гревовите и се верува дека тој ќе биде награден од Алах. Во овој ајет има доказ за нужноста да се присуствува на Џума (молитвен ритуален обред во петок) и да се слуша хутбата (говорот).³⁷

Паралелно со сликата која каменот ја пружа, се јавуваат приказни за настанокот кои обелоденуваат една мисла која ја образува религиозната структура својствена за исламот. Во овој контекст се јавуваат приказни кои на одредени природно вградени симболи на каменот им даваат исламска конотација, со што култот кон каменот продолжил да опстојува до денес. Во овој контекст ќе се послужиме со неколку примери кои помалку или повеќе ја илустрираат претходната констатација.

На каменот Пехамбер, локациран во селото Горен Папрадник во Дебарска Жупа, според верувањето е место на кое се наоѓа отпечаток од коњ, за кој народот всува дека припаѓа на „коњот на пехамбер“. Станува збор за Алаховиот пратеник кој во исламот е познат како „пејгамбер“.

Значи, под влијание на исламот, со помош на ваквата митологија, луѓето ја заборавиле првобитната трансмисија на моќ од каменот и на овој начин под влијание на „новата“ религија се детерминираат содржини кои одговараат на моменталната култура на населението. Ваквото раскажување претставува симболичен начин да се оправда конкретната обредност на каменот.³⁸

³⁴ Куран, Сура Ел Ен Ам, ајет 96.

³⁵ Изгревањето на сонцето на исток е последица на желбата на Алах (Куран, стр.258).

³⁶ Куран, Сура Јунус, ајет 5

³⁷ Куран, Сура Ел Џуму Ату, ајет 9

³⁸ Д. Поповска, Култната функција..., стр. 178

Раскажувањето на населението во Вртекица за потеклото на симболот кој се наоѓа на Шпела во истото село, ја потврдува претходната констатација. Имено, на каменот се наоѓа отпечаток на пет прсти од рака, за која се верува дека припаѓа на ангел. Значењето на човековата рака во муслиманството се третира како средство за заштита од уроци. Ваквото верување нашло своја аналогија и во верувањата поврзани со каменот. Петте прсти на раката се поврзуваат со пет свети личности: пророкот Мухамед, светецот Алија, светицата Фатима, светецот Хасан и светецот Хуссин.³⁹ Бројот пет и „посредно го симболизираше обликот на зборот Алах напишан со арапско писмо.“⁴⁰ Допирањето на отпечатокот на каменот меѓу другото, треба да го отстрани урокот, односно магијата од лицето кое со него комуницира. Јасно е дека под влијание на исламот пештерата во Вртекица конотирала поинаква божествена димензија, особено ако се земе предвид значењето кое пештерата веројатно го имала во животот на луѓето од архаиката.

Во рамките на верувањата поврзани со каменот, веќе споменавме дека нивната посета е поврзана со сузбивање на негативните магиски⁴¹ дејства од човекот. Во врска со ова треба да напоменеме дека според исламската идеологија сите болести⁴² кај човекот без разлика дали доаѓаат од направена магија или урок⁴³, настануваат со знаење и одобрување на Алах, заради што нивното сузбивање зависи единствено од него, а не од каменот. Така според исламското учење, употребата на каменот како средство за

³⁹ Ж, Шевалие, А, Гербран, Наведено дело, стр. 847

⁴⁰ Есен Бејзат, Влијанието на верувањата врз традиционалните носии на јурчките жени кои живеат во Турција и во Македонија, Мак.фолклор, год. XXIX, бр. 56-57, Скопје, 2001, стр. 480

⁴¹ Куранот се спротиставува на магијата: „Немој да станеш неверник со поуката на магијата и послушноста на шејтаните. Волшебниците не можат никому да му наштетат со својата магија освен ако не е тоа одредба на Алах“ (Сура Ел – Бекара, ајет 102) Во продолжение се вели: „Магионичарите тие нема да се спасат ниту на овој свет, ниту на Ахирет (Куран, Сура Јунус, ајет 77)

⁴² Секој човек го снаоѓа несреќа со одобрение на Алах, со Неговата одлука и одредба (Куран, Сура, Ет Тег Абун, ајет 11)

⁴³ Верувањето во урокот постоело кај сите народи кои ја исповедувале Мухамедовата вера уште пред примањето на исламот (Т. Ѓорѓевиќ, наведено дело, 3). Истото преминало и кај муслиманското население. Интересно е што исламот како религија, од една страна го признава урокот, но ја забранува употребата на разните предмети како превентива. (Севим Пиличкова, За некои болести и верувањата за нив одразени во турските народни приказни од СР Македонија, Македонски Фолклор, год. XVII, бр.33, Институт за фолклор „Марко Цепенков“ – Скопје, Скопје, 1984, стр. 173)

отстранување на магиски дејства од луѓето всушност е безвредно, без упатување дова (молба) на Алах.

Довите (молбите) на неверниците се бесцелни и заради нивното припишување здруженик на Алах, и со тоа се далаку од исправноста.⁴⁴ Алах е единствениот кој ги слуша довите на секој човек, па затоа според шеријатските канони, никој не се обожува и не се моли освен Алах. Божествата кои се обожуваат покрај Алах не ја слушаат довата на оној кој моли.

Не само молбите, туку и ветувањата мора да бидат насочени единствено кон Алах. Притоа луѓето не смеат да ги изневерат ветувањата упатени кон него, ниту на каков било начин да го прекршат тоа ветување.⁴⁵ „Не прекршувајте го договорот со Алах за да го замените со некоја мала вредност од уживањето на овој свет. Наградата за придржување кон договореното кај Алах е повредна од таа мала вредност.“ (Сура Ел Енфал, ајет 95)

Што се однесува до жртвувањето кое како пракса продолжило и во периодот на исламот, истото е одобрено од страна на новата идеологија, меѓутоа единствено ако е посветено на Алах, како еден и единствен во обожувањето. Особено се забранува колење на животно, жртвувано заради „обожување камен или нешто друго.“⁴⁶ Еве како Куранот гледа на ваквиот обред:

„Алах ви го забрани она што не е заклано по шеријатски начин и пролиена крв, што е заклана во друго име, а не во името на Алах.“⁴⁷ Алаховите одредби кои се однесуваат на жртвувањето како чин се сведени на забрана на колење на животно⁴⁸ при кое не е спомнато името на Алах. Исто така се забранува жртвата да биде усмртена со удар од камен, зграпчување за гуша, паѓање од висина и сл. Се напоменува дека задавеното животно може да биде жртва само доколку е заклано пред да здивне.⁴⁹ Во понатамошниот текст од Куранот се вели: „Алах го прави кабул (**услишан**) курбанот на оние кои се плашат од него.“⁵⁰

Важно е курбанот да биде убав и угоен.⁵¹ Не е важен полот на жртвуваното животно, зашто Алах дозволува жртвување на машки и

⁴⁴ Куран, Сура Ер Рад, ајет 14

⁴⁵ Куран, Сура Ел Енфал, ајет 58

⁴⁶ Куран, Ел Маиде, ајет 3

⁴⁷ Куран, Ел Бекара, ајет, 173

⁴⁸ Се смета дека животните се подарок на луѓето од Алах и дека тие за тоа треба да му бидат благодарни.

⁴⁹ Куран, Сура Ел Маиде, ајет 3

⁵⁰ Куран, Ел Маиде, ајет 27

⁵¹ Куран, Сура Ел Хаџ, ајет 32

женски добиток – „единствено да се спомне името на Алах при колење.“⁵²

Оттука според муслиманското учење, жртвата посветена на Алах не треба да се коле на „никаков камен“, туку ако се работи за т.н. „заветна“ жртва, таа се коли каде било, а нејзиното месо потребно е да се подели на седум дела и да се подели на сиромашни.⁵³

Спротивно на ова, во народната традиција колењето на курбанот се врши на каменот, а крвта се остава да истече на него. Ќе илустрираме само еден пример кој ја илустрира ваквата состојба: на Дупен Камен во село Држилово, Скопско, крвта се остава да тече на каменот по што: „една капка да му стават на челото на детенцето. Со јагнето што сакаш правиш. Сакаш го земаш дома, сакаш овдека го даваш“.⁵⁴

Од погоре изнесеното можеме да заклучиме дека каменот како предмет во природата нема никаква вредност за исламот како религија, зашто според шеријатските прописи, верниците муслимани, ибадетот каде и да се, мора да му го посветат единствено на Алах. Карактеристично е што претходните невернички работи се простуваат, ако понатаму во животот луѓето одат со верба. Ова се среќава во целиот Куран. Треба да се напомене дека муслиманите во Македонија на Куранот гледаат како на традиција на живеење и тој извршил битно влијание врз формирањето на религиозните ставови и однесување во рамките на разни активности од животот, а во таа смисла и во однос на верувањата и обичаите кои се однесуваат на каменот. Така предисламските верувања поврзани со култот кон каменот не исчезнале, туку добиле ново религиозно разбирање во свеста на верниците.⁵⁵

Оттука, каменот како симбол на плодност, доколку се разгледува во контекст на верувањата на посетителите - муслимани и понатаму продолжува да егзистира во рамките на култот⁵⁶, само што на

⁵² Куран, Сура Ел Ем Ан, ајет 143

⁵³ Според информаторот Ајдин Алкриза, „Забрането е колење на курбанот на камен заради крвта, да тече на каменот, така не треба, тоа не е чисто. Не мора тука да го сечеш само да го делиш на седум души.“

⁵⁴ Информатор:Рамадан Еминовски, роден 1958 во Држилово, снимено на 21.05.2000 на каменот

⁵⁵ На многубошците во Куранот им се укажува ибадетот (обожавањето), Нему да му се посвети, каде и да се наоѓаат.

⁵⁶ И покарај доказите се вели во Куранот, една дружина од луѓето прифаќа да обожават, освен Алах, кипови и кумири, смстајќи ги слични на Алах теала и

него му е даден исламски акцент. Имено, тој се доживува како надворешно обележје на верата на Алах,⁵⁷ на што верниците му прават ибадет, извршувајќи ги обредите во името на Алах, упатувајќи му ги довите и ветувањата, како и посветувајќи му ја жртвата.

Dragica POPOVSKA

THE STONE IN THE MUSLIM IDEOLOGY AND IN THE FOLK TRADITION OF THE MUSLIM POPULATION IN MACEDONIA

– *summary* –

The paper presents aspects of folk tradition of the Muslim population in Republic of Macedonia. We have shown stone and practices related to it, within Islamic ideology, through the Holy book Quran and alongside the folk tradition. The goal is to show the modifications which the cult toward stone has undergone under the influence of “new” religious understanding in the minds of believers. On the other words, the emphasis is placed on the way that is “coming up” its symbolism.

посветувајќи им ја љубовта, величењето и послушноста, за што е достоин само Алах. (Куран, Сура Ел – Бекара, ајет 164)

⁵⁷ Алах е оној кој ја создаде земјата, а на неа растури упатувачки знаменија. (Куран, Сура Гафир, ајет 64)